

УДК 336.72

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-6.7>

Іванченко В.О.

кандидат економічних наук, доцент,

Державне підприємство

«Державний дорожній науково-дослідний інститут

імені М.П. Шульгіна»

## ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

У статті дано основні теоретико-методологічні основи оцінки економічної складової сталого розвитку підприємства в сільському господарстві. Економічна складова є однією із основних у формуванні сталого розвитку підприємства, а діяльність підприємства характеризується саме економічними показниками. Процес аналізу розпочинається із характеристики економічних індикаторів, що включають в себе звітні та статистичні дані підприємницьких структур. Індекси, що характеризують сталий розвиток економічної складової, можливо розділити на три групи – капітал, фінанси та управління. До індексів із групи «Капітал» віднесено показники, що характеризують людський, виробничий та оборотний капітали, а також наявний земельний банк підприємницьких структур. До індексів із групи «Фінанси» – доходи, витрати та інвестиції. А до «Управління» – маркетинг, менеджмент, виробництво та ризики.

**Ключові слова:** сталий розвиток підприємства, економічна складова сталого розвитку, методологія аналізу економічної складової, індикатори сталого розвитку, індекси сталого розвитку.

## THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF EVALUATION OF THE ECONOMIC COMPONENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP IN AGRICULTURE

Ivanchenko Vitalii

M.P. Shulgin State Road Research Institute State Enterprise

The key problems of the methodological nature of ensuring the process of sustainable development of entrepreneurship are the definition of clear indicators of sustainable development. Accordingly, the article investigates and characterizes the main theoretical and methodological foundations for assessing the economic component of sustainable development of entrepreneurship in agriculture. The economic component is one of the main in the formation of sustainable business development. All business activities are characterized by economic indicators. Therefore, to understand the sustainable development of entrepreneurship in agriculture, it is necessary to explore the main financial and economic indicators of its activities through economic assessments of economic development. The analysis process begins with the characterization of economic indicators, which include reporting and statistical data of business structures. Based on these indicators (indicators) subsequently calculated number of indices of sustainable business development. And at the last stage of the analysis, all the found indices are included in the index of the economic component of sustainable business development. Indices that characterize the sustainable development of the economic component can be divided into three groups – capital, finance and management. Indices from the group "Capital" include indicators that characterize human, production and working capital, as well as the existing land bank of business structures. The indices from the group "Finance" – income, expenses and investments. And to "Management" – marketing, management, production and risks. Characteristics of the economic component of sustainable development of entrepreneurship by human capital reflects changes in the provision of entrepreneurship with labor resources, their wages and income levels. The main characteristics depend on indicators that reflect the number of employees, their wages, the level of additional income of employees (medical package, insurance, transportation from place of residence to place of work, living in business structures, training at their expense, etc.). Capital and finance, as part of the economic component of sustainable development of entrepreneurship in agriculture, are calculated using mathematical and statistical methods. And management is an abstract indicator that is determined only by comparing the previous two.

**Keywords:** sustainable development of entrepreneurship, economic component of sustainable development, methodology of analysis of economic component, indicators of sustainable development, indices of sustainable development.

**Постановка проблеми.** Ключовими проблемами методичного характеру забезпечення процесу сталого розвитку підприємства є визначення чітких індикаторів сталого розвитку. Тому методично правильнішим є дослідження впливу сталого розвитку підприємства в сільському господарстві в залежності від складової сталого розвитку (екологічна, соціальна та економічна) аналізуючи натуральні показники діяль-

ності підприємства у відповідному проміжку часу із розрахунком на одного працюючого, один гектар сільськогосподарських угідь та одну одиницю підприємства. Найбільш інформативними показниками для аналізу сталого розвитку є характеристика економічної складової.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** У наукових колах спостерігається значна кількість досліджень

з аналізу показників сталого розвитку. Так, питанню аналізу сталого розвитку з урахуванням ризику приділяли увагу Кравченко М.О. і Прудкий В.В. [1], науковці Сава А.П., Ільїн В.Ю., Роздимаха С.М. – досліджували засади оцінки рівня збалансованого розвитку сільських територій [2], дослідники Харазішвілі Ю.М., Ляшенко В.І. характеризували систему оцінки та індекси сталого розвитку [3].

Однак, не зважаючи на численні дослідження, залишається невирішеними ряд питань, щодо методології оцінки економічної складової сталого розвитку підприємництва в сільському господарстві.

**Мета статті.** Головною метою цієї статті є розкрити та охарактеризувати основні моменти теоретико-методологічної оцінки економічної складової сталого розвитку підприємництва в сільському господарстві.

**Виклад основного матеріалу.** Економічна складова є однією із основних у формуванні сталого розвитку підприємництва. Вся діяльність підприємництва характеризується саме економічними показниками. Тому, для розуміння сталого розвитку підприємництва в сільському господарстві, потрібно дослідити основні фінансово-економічні показники його діяльності шляхом економічних оцінок розвитку економіки.

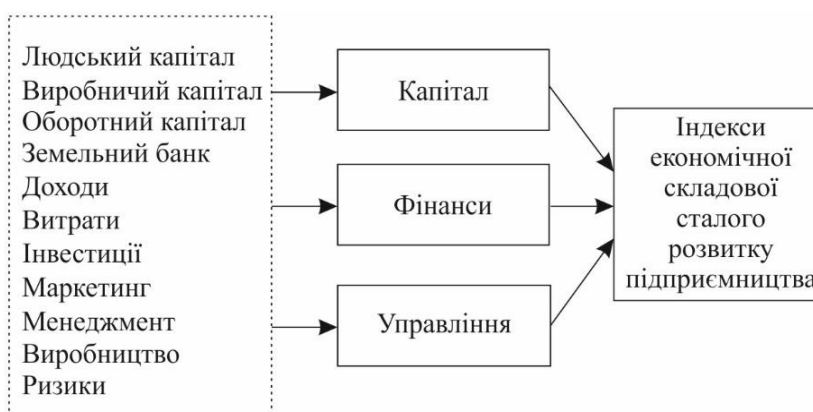
Методологія дослідження економічних оцінок розвитку економіки підприємництва як економічної складової, базується на методі дедукції – від часткового до загального.

Процес аналізу розпочинається із характеристики економічних індикаторів, що включають в себе звітні та статистичні дані підприємницьких структур. На основі цих показників (індикаторів) в подальшому розраховуються ряд індексів сталого розвитку підприємництва. І на останньому етапі проведення аналізу усі знайдені індекси включаються до складу індексу економічної складової сталого розвитку підприємництва (рис. 1).

Індекси, що характеризують сталий розвиток економічної складової, можливо розділити на три групи – капітал, фінанси та управління.

До індексів із групи «Капітал» віднесено показники, що характеризують людський, виробничий та оборотний капітали, а також наявний земельний банк підприємницьких структур. До індексів із групи «Фінанси» – доходи, витрати та інвестиції. А до «Управління» – маркетинг, менеджмент, виробництво та ризики.

Характеристика економічної складової сталого розвитку підприємництва з боку людського капіталу відображає зміни в забезпеченні підприємництва трудовими ресурсами, їх заробітної плати та рівня доходу. Основна характеристика залежить від індикаторів, що відображають кількість найманих працівників, їх заробітну плату, рівень додаткового доходу працівників (медичний пакет, страхування, перевезення від місця проживання до місця роботи, проживання на території підприємницьких структур, навчання за їх рахунок, тощо).



**Рис. 1. Структура основних індикаторів та індексів, що досліджують економічну складову сталого розвитку підприємництва**

Враховуючи показники зазначених індикаторів розраховують індекс продуктивності праці підприємництва сільського господарства. Під індексом продуктивності праці підприємництва сільського господарства ми розуміємо показник ефективності трудового процесу підприємництва, який виражається співвідношенням результатів вироблення продукції і кількістю відповідних затрат живої праці на 1 грн, або на 1 особу.

Розвиток аграрного виробництва потребує наявності та структурної збалансованості матеріально-технічної бази, яка б відповідала світовим стандартам і сучасним вимогам щодо новітніх технологій [4]. Тому характеризуючи показники виробничого капіталу до уваги беруть індикатори, що надають інформацію про основні засоби що є на балансі підприємства, або підприємств їх має – первісну та залишкову вартість, суму зносу, приріст виробничого капіталу підприємства тощо. Також критичними для характеристики сталого розвитку підприємництва є фондоемність, фондомісткість та фондовіддача. Під індексом фондоемності ми розуміємо вартість основних засобів підприємництва сільського господарства, без вартості земельного банку, які було ним задіяно для вироблення продукції вартістю 1 грн. Цей показник розраховується як відношення середньорічної вартості основних засобів, які використовує підприємство до обсягу товарної (валової, чистої) продукції за рік в розрахунку на 1 особу чи 1 га сільськогосподарських угідь підприємництва, тому що виробництво валової продукції рослинництва і тваринництва у розрахунках як на особу чи на голову, так і певну площу, а також дохід, прибуток, окупність витрат залежать від технологій та якості організації виробництва, ринків збуту, кількості та професійності персоналу [5].

Вагомим джерелом інформації є індекс оборотного капіталу підприємництва сільського господарства. До складу оборотного капіталу підприємства ми відносимо запаси, грошові кошти, дебіторську заборгованість та біологічні активи.

Індекс оборотного капіталу формується на основі характеристик ряду індикаторів, що надають інформацію про кількість та вартість запасів, грошових коштів, дебіторської заборгованості та біологічних активів.

Серед основних індикаторів, що висвітлюють запаси можливо виділити обсяги закупівлі та використання пального у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь та одиницю підприємництва, обсяги закупівлі та використання посівного матеріалу, добрив та засобів захисту рослин в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь та одиницю підприємництва, а також обсяги готової продукції, що знаходиться на зберіганні. Ключовим також є аналіз індикаторів грошових коштів. Серед ряду характеристик можливо виділити індекс чистого грошового потоку, індекс поточної платоспроможності, індекс забезпечення грошовими коштами та індекс оборотності грошових коштів.

Крім основного та оборотного капіталу у виробництві сільськогосподарської продукції активну участь бере наявний земельний банк, який має підприємство. Під земельним банком ми розуміємо увесь обсяг земельних ресурсів, якими забезпечене підприємство, враховуючи власні та орендовані земельні ділянки. Для його аналізу можливо дослідити показники складу та структури ґрунтів, площі земель сільськогосподарського призначення та ріллі зокрема, частки зрошувальних та осушених земель, частки орендованих земельних ділянок тощо. Основними показниками, що характеризують економічну складову сталого розвитку є:

- частка орної землі в загальній кількості сільськогосподарських земель підприємництва в розрахунку на один господарюючий суб'єкт;
- частка багаторічних насаджень в загальній площі сільськогосподарських земель підприємництва в розрахунку на один господарюючий суб'єкт;
- частка орендованих та власних земельних площ;
- частка зрошуваних земель до загальної площі сільськогосподарських угідь в розрахунку на 1 господарюючий суб'єкт;
- структура посівних площ;

– рівень урожайності сільськогосподарських культур, що вирощуються суб'єктами підприємництва, тощо.

Інтегральний індекс групи показників «Капітал» надає інформацію про загальну характеристику всього капіталу підприємництва разом, без розподілення його на складові – людський, виробничий, оборотний капітал та земельний банк. Цей показник можливо дослідити проаналізувавши основні індикатори що перераховані вище.

До індексів із групи «Фінанси» також можливо віднести три групи показників, що характеризують доходи, витрати та інвестиції. Індeksi групи «Фінанси» надають інформацію про аналіз платоспроможності підприємництва сільського господарства, що дає можливість визначити рівень ліквідності. Також розрахунки характеризують інформацію стосовно аналізу структури доходів і витрат, та рівня рентабельності, динаміки впливу факторів на рентабельність підприємства сільського господарства шляхом аналізу структури доходів та витрат. Крім цього суттєвим є аналіз рівня інвестицій підприємництва в сільському господарстві.

**Висновки і пропозиції.** Отже, з метою забезпечення ефективного аналізу показників економічної складової сталого розвитку підприємництва в сільському господарстві розкрито систему побудови індексів та індикаторів що її характеризують із групуванням та розподілом їх за структурою. Такий підхід забезпечить аналіз показників економічної складової з урахуванням їх участі у виробництві: капітал, фінанси, управління.

Капітал та фінанси, як частини економічної складової сталого розвитку підприємництва в сільському господарстві розраховуються за допомогою математично-статистичних методів. А управління – це абстрактні показники, які визначаються лише порівнянням двох попередніх.

#### Список використаних джерел:

1. Кравченко М.О., Прудкий В.В. Модель аналізу сталого розвитку підприємства з урахуванням ризику. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2020. № 1. С. 17.
2. Сава А.П., Ільїн В.Ю., Роздимаха С.М. Методологічні та імперичні засади оцінювання рівня збалансованого розвитку сільських територій України. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2020. № 1(32). С. 145–154.
3. Харазішвілі Ю.М., Ляшенко В.І. Проблеми оцінки та інтегральні індекси сталого розвитку промисловості України з позицій економічної безпеки. *Економіка України*. 2017. № 2. С. 3–23.
4. Захарчук О.В. Сучасний стан та перспективи розвитку основних виробничих засобів сільського господарства. *Економіка АПК*. 2019. № 11. С. 49–57.
5. Забуранна Л.В., Ярмоленко Ю.О. Потенціал провадження платформи агроцифрової кооперації для конвергенції регіонів у процесі сталого розвитку. *Економіка АПК*. 2019. № 3. С. 87–96.

#### References:

1. Kravchenko M.O., Prudkyy V.V. (2020) Model analizu staloho rozvytku pidpryyemstva z urakhuvannyyam ryzyku [Model of analysis of sustainable development of the enterprise taking into account the risk]. *Ekonomichnyy visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrayiny «Kyivivs'kyu politekhnichnyy instytut»*, vol. 1, p. 17. (in Ukrainian)
2. Sava A.P., Ilyin V.Yu., Rozdymakha S.M. (2020) Metodolohichni ta imperychni zasady otsynuvannya rivnyia zbalansovanoho rozvytku silskykh terytoriy Ukrayiny [Methodological and imperial principles of assessing the level of balanced development of rural areas of Ukraine]. *Podilskyi visnyk: silske hospodarstvo, tekhnika, ekonomika*, vol. 1(32), pp. 145–154. (in Ukrainian)
3. Kharazishvili Yu.M., Lyashenko V.I. (2017) Problemy otsinky ta intehral'ni indeksy staloho rozvytku promyslovosti Ukrayiny z pozytsiy ekonomichnoyi bezpeky [Problems of assessment and integrated indices of sustainable development of Ukrainian industry from the standpoint of economic security]. *Ekonomika Ukrayiny*, vol. 2, pp. 3–23. (in Ukrainian)

4. Zakharchuk O.V. (2019) Suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku osnovnykh vyrobnychkh zasobiv sil'skoho gospodarstva [Current state and prospects of development of fixed assets of agriculture]. *Ekonomika APK*, vol. 11, pp. 49–57. (in Ukrainian)

5. Zaburanna L.V., Yarmolenko Yu.O. (2019) Potentsial provadzhennya platformy ahrotsyfrovoyi kooperatsiyi dlya konverhentsiyi rehioniv u protsesi staloho rozvytku [The potential of the agro-digital cooperation platform for the convergence of regions in the process of sustainable development]. *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 87–96. (in Ukrainian)

*E-mail: Ivanchenko\_vital@ukr.net*